

**ASPECTE METODOLOGICE ALE EDUCAȚIEI RELIGIOASE LA
VÂRSTA ȘCOLARĂ MICĂ**
**Methodological Aspects Regarding Religious Education for the Young
School**

Teacher Gladiola MREJERU
"Mihail Sadoveanu" Highschool, Borca-Neamț

Abstract. *Religion helps prepare students to be successful, morally, professionally and relationally. Religion facilitates the human understanding of our place in the world and the purpose of our existence. Religion creates a dialogue with divinity, with reality beyond our limited perception. At a young age, the goal of religious education is primarily to introduce children to the religious space.*

Keywords: *God, religion, school, family, Church, pupils.*

Introducere

Astăzi, misiunea Bisericii este foarte importantă în conceperea mijloacelor adecvate și selectarea modelelor cultural-comportamentale propuse îndeosebi tinerelor generații. Nu este suficient ca cineva să fie un bun educator, pentru ca el să facă educație creștină. Educatorul de vocație trăiește autentic viața de credință, formându-se pe zi ce trece și profesional, dar și duhovnicește. „*Din iubire și bunătate izvorăște tactul moral, tactul pedagogic, care nu este o teorie ce poate fi învățată, ci un rezultat al educației, e cunoaștere*”¹. Spre exemplu, Sfântul Vasile cel Mare a fost numit pedagogul tinerimii pentru că s-a ocupat în special de vârsta copilăriei și a tinereții, analizând-o în cuvântări, epistole și texte teologice, dăruindu-ne o mulțime de principii și sfaturi pedagogice. El considera că, primul și cel mai important factor educativ este familia, părinții fiind considerați cei dintâi dascăli. Familia creștină este mediul natural în care se formează sufletul copilului prin imitarea adultului, prin puterea exemplului. Educația în familie este complementară educației primită de la biserică și de la școală. În concepția pedagogică a Sfântului Vasile cel Mare, dascălul trebuie să aibă anumite caracteristici, caracteristici care sunt foarte importante și în zilele noastre: să fie cu o mare experiență, să radieze încredere și respect, să dea sfaturi și îndemnuri înțelepte, să arate bunăvoință părintească și iubire către elevi, să înțeleagă elevii și să le vorbească cu indulgență, dar în același timp și cu autoritate, „*trebuie să fie arhetipul vieții, lege însuflețită și canon al virtuții*”². În același timp, elevii trebuie să participe la propria lor formare, să nu fie participanți pasivi, ei trebuie să acționeze, „*fîndcă tot ce dobândește prin efortul lui îl acceptă apoi cu bucurie și îl păzește în mod sârguincios; în timp ce acelea pe care le realizează ușor*” – precum sunt, de pildă, cunoștințele pe care le dobândim simplu doar auzindu-le – „*pe acestea le consideră demne de dispreț*”³.

Religia oferă răspunsurile potrivite la problemele fundamentale ale existenței, chiar și celor care cred mai puțin sau chiar deloc: ce este mântuirea, de ce

¹ V. Dumitru, *A fi educator creștin*, București, Editura Miniped, 2003, p. 58.

² Stelian Gomboș, *Învățătura Sfântului Vasile cel Mare despre educația tinerilor și pastorația creștinilor*, București, Confluente Literare, 2011, . 63.

³ Sfântul Vasile cel Mare, *Omiliile Hexaemeron*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2008, p. 99.

omul a așteptat Mântuitor, care este concepția creștină despre viață și lume, existența vieții veșnice, libertatea, Biserica – ca așezământ al mântuirii, Biblia – „cartea cârților”. Trăirea religioasă se întemeiază pe cunoașterea adevărului revelat și practicarea virtuților. Ca disciplină de învățământ, Religia oferă cadrul adecvat pentru împlinirea personalității umane. Idealul creștin este apropierea omului de Dumnezeu, iar Iisus reprezintă modelul suprem către care aspiră adevăratul creștin în acțiunile sale.

Conținuturi și strategii metodologice la disciplina Religie

În învățământul primar, religia are ca scop familiarizarea copiilor cu domeniul religios, temele abordate orientând formularea competențelor specifice, precum și construirea situațiilor de învățare într-un mod flexibil și creativ, în raport cu particularitățile de vârstă și individuale ale elevilor:

1. *"Obiectivele informative ale educației religioase sunt: dobândirea de informații despre conceptele religioase fundamentale, despre istoria religiei și cultelor, despre practicile religioase.*

2. *Obiectivele formative ale educației religioase se canalizează pe formarea și dezvoltarea structurilor mentale de recepție și prelucrare a cunoștințelor religioase, cu scopul elaborării unor răspunsuri proprii la problematica vieții și existenței. Religia poate contribui la dezvoltarea potențialului interogativ și meditativ al tinerilor, la dezvoltarea spiritului de discriminare între esențial și secundar. Religia este poate cel mai bun teren pentru a căuta sensul vieții.*

3. *Obiectivele afective fac apel la iubire, educația religioasă contribuind la dezvoltarea religiozității – ca dispoziție generală de evlavie și respect.*

4. *Obiectivele psiho-motorii constau în formarea și dezvoltarea deprinderilor, priceperilor și obișnuințelor de a practica un anumit cult religios. Acestea sunt obiectivele cele mai evidente, mai ușor de realizat și, de obicei, singurele care sunt efectiv atinse (la școală, prin rugăciuni, cântece religioase ș.a.). Obiectivele volitiv-caracteriale se realizează prin apelul la o pedagogie a modelelor”⁴.*

Educația religioasă ocupă un loc bine definit în procesul complex al formării caracterului uman prin intermediul școlii. Predarea religiei în școală se poate realiza prin utilizarea metodelor și procedeele de muncă în cooperare a elevilor, care le asigură lucrul în comun, prin care aceștia contribuie nu numai la propria lor educație, ci și la cea a colegilor lor de clasă.

În învățământul primar, la clasele pregătitoare, întâi și a doua, conținuturile învățării sunt grupate pe domeniile: Iubirea lui Dumnezeu și răspunsul omului; Dumnezeu se face cunoscut omului; Viața creștinului împreună cu semenii; Mari sărbători creștine. La nivelul fiecărei clase, prin programele școlare, sunt stabilite teme majore (clasa pregătitoare: Dumnezeu este cu noi prin descoperire și iubire;clasa I: Omul este cu Dumnezeu prin credință și rugăciune;

⁴ M. Cuciureanu, *Educația moral-religioasă în sistemul de educație din România*, București, I.S.E., 2008, p. 5.

clasa a II-a: Dumnezeu este iubire.⁵ clasa a III-a: Dumnezeu este Viața; clasa a IV-a: Dumnezeu este Calea.⁶

Unitățile de învățare pot fi sugestiv formulate, în concordanță cu domeniile prezentate mai sus, cu competențele generale și specifice urmărite a fi atinse. Spre exemplu: Dumnezeu ne-a creat din iubire, este întotdeauna cu noi, ne învață cum să ne ajutăm semenii; Darul lui Dumnezeu este Nașterea Domnului, iar Împlinirea sa este Învierea Domnului Iisus Hristos etc. Având ca scop familiarizarea copiilor cu domeniul religios, aceste teme orientează formularea competențelor specifice, precum și construirea situațiilor de învățare într-un mod flexibil și creativ, în raport cu particularitățile de vârstă și individuale ale elevilor. Conținuturile care se regăsesc în programele școlare, îl ajută pe școlarul mic să înțeleagă că Omul este cea mai importantă ființă de pe pământ, creată de către Dumnezeu, la fel ca și celelalte ființe; că Biserica este casa lui Dumnezeu - locul în care Dumnezeu este prezent tot timpul și oamenii participă la slujbe duminică și în sărbători; că Iubirea reprezintă cel mai înalt sentiment al omului față de Dumnezeu, părinți, frați, semeni și față de tot ceea ce ne înconjoară.

Școlarul mic învață prin orele de religie să recunoască elemente de bază ale credinței religioase, cum ar fi învățarea unor rugăciuni precum: *Tatăl nostru*, *Rugăciune pentru părinți*,

Rugăciunea înainte și după masă; audierea sau învățare unor texte biblice scurte cu semnificații profunde: "*Copii, ascultați pe părinții voștri în Domnul, că aceasta este cu dreptate*" (Efeseni 6,1); proverbe și zicători: „Cereți și vi se va da, căutați și veși afla.” (Matei 7,7); "*Rugați-vă unul pentru altul*" (Iacob 5,16); audierea și învățarea unor cântări religioase, a colindelor: *Slavă ție, Doamne, slavă ție, Am văzut lumina cea adevărată, Iată, vin colindători, Sus la poarta raiului, Sus, boieri, nu mai dormiți ș.a.*

Dialogul pe tema comportamentului diferitelor persoane, povestirea unor fapte bune, proprii sau ale celor din jurul nostru, poveștile cu conținut moralizator, prezentarea unor modele biblice de comportament (răsplătirea binelui, iertarea, ajutorarea celor bolnavi și nevoiași etc.) ajută elevul din clasele primare să observe, mai apoi să identifice și să evidențieze caracteristicile comportamentale ale unui creștin, ale unor modele de credință și să compare diferitele opinii sau abordări cu semnificație religioasă, exprimate în raport cu diferite situații, evenimente din viața de zi cu zi, din viața reală. Zilnic, micul școlar trebuie să învețe și să aplice anumite reguli de comportament moral-creștine. În acest sens, cadrul didactic îi propune teme de dezbatere, studii de caz, mai ales la clasele a III-a și a IV-a: Cum procedez în situația x? Cum trebuie să mă comport cazul x? Ce măsuri pot lua pentru a îndrepta situația x? Am făcut sau nu bine?

Prin metoda exercițiului elevii sunt sprijiniți să găsească anumite texte din Sfânta Scriptură, să își exprime acordul sau dezacordul față de opiniile altora, să argumenteze propria opinie în spiritul toleranței față de opinia altora, să analizeze texte care necesită exprimarea unui punct de vedere personal față de o anumită situație.

⁵ ***, *Programe școlare-cultul ortodox*, București, I.S.E., 2013, p. 2.

⁶ ***, *Programe școlare-cultul ortodox*, București, I.S.E., 2014, p. 2.

Pentru atingerea competenței specifice - Colaborarea cu copiii și cu adulții din mediul familiar, în acord cu valorile religioase, se poate face apel la o varietate de activități de învățare:

✓ Jocuri/exerciții de identificare a rolurilor sociale a membrilor familiei, dar și a altor persoane;

✓ Prezentarea responsabilităților a diferitelor persoane din comunitatea locală sau care fac parte din diferite grupuri (familiar, religios, de joacă, de prieteni, de la serviciu ș.a.)

✓ Jocuri de rol pe tema asumării unor responsabilități (în familie, în școală, în grupul de prieteni etc.);

✓ Prezentarea regulilor privind oferirea și primirea unor sfaturi, învățături, daruri;

✓ Participarea și chiar inițierea unor activități caritabile, în sprijinul celor bolnavi și singuri, împreună cu alți membri ai școlii, parohiei etc. Toate acestea vor ajuta micul școlar să își manifeste interesul pentru asumarea unor responsabilități în cadrul grupurilor din care face parte, fie la propunerile adulților, fie prin negocierea și stabilirea în comun a responsabilităților din cadrul grupurilor de apartenență.

Explorarea activă a unor elemente din viața de zi cu zi, din perspectiva

Expoziția *Icoana sufletului meu* de la Liceul „M. Sadoveanu” Borca.
Desene realizate de elevii unei clase a III-a.

propriei
credeințe
reprezintă
un alt
obiectiv ce
trebuie atins
pe parcursul
școlarității
mici.

Dialogurile și povestirea pe baza unor imagini, icoane, ilustrații pot include cuvinte din domeniul moral-religios, ceea ce duce la îmbogățirea și activizarea vocabularului, iar mai târziu la elaborarea unor texte cu conținut religios sau chiar realizarea unor desene, picturi.

Se observă la elevi faptul că le face deosebită plăcere să scrie despre sărbătorile iernii sau sărbătoarea Paștelui, să deseneze sau să picteze despre tradițiile și obiceiurile privind anumite sărbători creștine, să participe la serbări dedicate acestora.

Tematica este diferită și atractivă: *"Despre colind, Natura altfel, în fiecare zi, Cum sărbătorim Crăciunul, Cum ne pregătim de Paște, Tradițiile din localitatea mea, Cum păstrăm tradițiile religioase"*.⁷ În cadrul lecțiilor profesorul poate să facă apel și la alte discipline din ariile curriculare Limbă și comunicare, Om și societate (Istorie, Geografie, Educație civică), Arte vizuale și abilități practice, Muzică și mișcare.

Abordările integrate realizate în cadrul unor proiecte educaționale presupun și activități extracurriculare – cum ar fi realizarea unor expoziții de desene și pictură. Se recomandă utilizarea unor abordări integrate care să

⁷ ***, *Programe școlare-cultura ortodoxă*, 2013, p. 8.

promoveze proiectele educaționale, utilizarea de surse de cunoaștere care să completează informațiile din manualul școlar, stabilirea de relații între concepte, gruparea flexibilă a elevilor în designul situațiilor de învățare. O astfel de abordare a curriculumului sugerează o schimbare de la procesul de predare-învățare centrat pe acumularea de informații religioase la o abordare centrată pe elev, care îi permite acestuia să exploreze sensuri și semnificații, să valorifice experiența sa de viață, să stabilească corelații între învățarea din clasă cu învățarea din contexte nonformale și informale.

Predarea religiei în școală se poate realiza prin utilizarea metodelor și procedurilor de muncă în cooperare a elevilor, care le asigură lucrul în comun, prin care aceștia contribuie nu numai la propria lor educație, ci și la cea a colegilor lor de clasă. Dacă un elev nu își poate îndeplini singur sarcina, este nevoie ca toți ceilalți să se implice pentru atingerea obiectivului comun stabilit. Profesorii trebuie să împartă sarcinile elevilor în funcție de potențialul fiecăruia, să-i accentueze punctele tari și să evidențieze oportunitățile.

Abordarea empatică în cadrul orelor de religie se realizează în special prin comunicare, empatia fiind un stimul emoțional dinamic, care ajută școlarii mici la o mai bună cunoaștere a celorlalți, la o mai bună înțelegere a noastră înșine și la ameliorarea relațiilor cu ceilalți. Metoda conversației, formularea întrebărilor,

Deschidere a anului școlar la Liceul Borca

TE-DEUM pentru elevii și profesorii trecuți în neființă

Lansare de carte

reflecția personală, jocurile de autocunoaștere ajută la investigarea propriului nivel de empatie și la ameliorarea comunicării empaticе.

Festivitățile religioase pot fi aduse în școală și în sala de clasă pentru a construi punți de legătură între elevi-profesori-părinți-alți reprezentanți ai comunității locale. Copiii învață la școală, dar și în cadrul vizitelor la biserică sau a excursiilor școlare la mănăstiri, cum arată o biserică sau mănăstire - diferențele față de alte clădiri; aspecte specifice lor, împodobirea etc.; cum Îl primesc pe Dumnezeu în biserică (ce este Sfânta Liturghie; ascultarea Cuvântului lui Dumnezeu; primirea Sfintelor Taine etc.); Cu cine se roagă în biserică (rugăciunea împreună cu preotul și cu alți credincioși; persoanele cu care relaționez: preotul, cântărețul, alți membri ai comunității etc.).

Prin educația religioasă la clasele primare cadrul didactic trebuie să realizeze și o cultivare reală a spiritului, să construiască un sistem de valori etice, estetice, morale care să fie în concordanță cu personalitatea și individualitatea școlarului mic, iar acestea să se materializeze în comportamente integratoare în viața de zi cu zi, în societate.

Dacă prin educație morală pregătim copilul pentru cunoaștere, înțelegere și practicarea binelui în viața socială, în familie și comunitate, educația religioasă trebuie să fie privită în strânsă legătură cu aceasta și să înceapă din primii ani din viața în familie, apoi în școală în vederea formării în sufletul școlarului mic de

impresii, deprinderi de conduită și sentimente care să-l ajute să devină o persoană deschisă comuniunii cu Dumnezeu și cu ceilalți semenii.

Activitățile educaționale extradidactice care au loc în școală (cercurile pe discipline, dezbaterile etc.) sau în afara ei pot cuprinde în tematica lor aspecte atractive pe teme religioase. Deosebit de atractive și în același timp încărcate de valențe atât informative, cât și emoționale sunt vizitele la obiectivele de cult: biserici, mănăstiri, muzee și expoziții de artă cu conținut religios, vizite la mari edificii religioase cu valoare istorică și de cult.

Copiii învață la școală, dar și în cadrul vizitelor la biserică sau a excursiilor școlare la mănăstiri, cum arată o biserică sau mănăstire - diferențele față de alte clădiri; aspecte specifice lor, împodobirea etc.; cum Îl primesc pe Dumnezeu în biserică (ce este Sfânta Liturghie; ascultarea Cuvântului lui Dumnezeu; primirea Sfințelor Taine etc.); Cu cine se roagă în biserică (rugăciunea împreună cu preotul și cu alți credincioși; persoanele cu care relaționează: preotul, cântărețul, alți membri ai comunității etc.).

Copiii, părinții și cadrele didactice pot vizita împreună în cadrul excursiilor organizate obiective turistice cu caracter religios (Exemplificări: Mănăstirea Agapia, Paraclisul Sf. Nicolae din incinta Cetății Neamțului, Mănăstirea Sf. Ilie din Toplița.) bun prilej în a fi familiarizați cu arhitectura și vechimea construcțiilor, cu modul în care sunt decorate, amenajate interioarele, cu frumusețea picturilor, a icoanelor, cu utilitatea lor din punct de vedere religios și nu numai (Mănăstirea Sf. Ilie are un muzeu ce cuprinde icoane din lemn foarte vechi din sec. a XIII-lea, dar și o colecție valoroasă de icoane pe sticlă, cărți religioase

M-reia Sf. Ilie Toplița

Cetatea Neamțului
Paraclisul Sf. Nicolae

M-reia Agapia

ortodoxe, obiecte liturgice). Pe lângă participarea la slujbele religioase copiii pot

dobândi informații cu caracter istoric despre Cetatea Neamțului (perioada construirii, domnitorii care au ctitorit-o, evenimentele istorice care s-au desfășurat de-a lungul timpului istoric etc.), geografic (așezare, altitudine, înălțime, mediul înconjurător, apele și dealurile din apropiere, flora și fauna etc.); cultural (Mănăstirea Agapia - pictată de Nicolae Grigorescu pe când avea 18 ani, iar colecția sa muzeală cuprinde artă medievală și religioasă, cărți și manuscrise vechi.)

Un aspect important în educația religioasă a micilor școlari o constituie și atitudinea părinților față de disciplina Religie. La clasele mele, părinții consideră că această disciplină influențează pozitiv formarea copiilor și că școala are un rol important în formarea moral-religioasă, fiind în continuarea educației din familie. Există totuși o aparentă contradicție în faptul că părinții își asumă pe deplin formarea spirituală a copilului lor dar, în același timp, doresc și implicarea școlii în formarea propriilor copii. Pe acest fond, religia pare privită de către părinți ca o șansă pentru deschiderea școlii către familie și, deci, către o educație adaptată

nevoilor spiritual-morale, mai adaptată structurii personalității umane care nu se reduce la intelect (dar nici nu-l exclude).

Din convorbirile avute cu părinții am observat că aceștia au o puternică așteptare personală de la ora de religie. Ei se simt responsabili pentru educația spirituală a copiilor lor, dar în condițiile în care exemplele negative din jurul familiilor tradiționale abundă, această responsabilitate devine tot mai dificilă, mai greu de realizat. În concepția lor, ora de religie contribuie la ameliorarea sistemului de învățământ, care nu mai este nevoit să se confrunte cu multe dintre cerințele lumii moderne și democratice de astăzi, cerințe care presupun schimbări mai greu de acceptat pentru un sistem așa de tradiționalist, cum este școala.

Concluzii

Activitățile didactice religioase sunt subordonate idealului creștin, *"peren și imuabil – independent față de diferitele schimbări din plan istoric, politic și social prin care trece societatea – în funcție de care se definesc finalitățile educaționale, aflate, pentru activitatea desfășurată în cadrul formal, într-o necesară relație cu modelele impuse prin documentele școlare emise la nivel oficial"*.⁸ În viziunea filosofului Constantin Noica, nevinovăția are drept sinonim simplitatea, în directă relație cu viața spirituală. Simplitatea constă în utilizarea în cadrul orelor de religie a imaginilor, poveștilor, a jocului, realizarea unor desene, învățarea rugăciunilor, desfășurarea unor activități care promovează valori și atitudini precum ascultarea (modalitate de deschidere nu doar către adulți, ci și către cei de aceeași vârstă), răbdarea (perseverență, așteptare și înțelegere a faptului că lucrurile importante se obțin prin muncă și de-a lungul timpului), *„autocontrolul emoțiilor și al atitudinilor față de diferite situații simple de viață, specifice copiilor."*⁹ Prin introducerea disciplinei Religie încă de la clasa pregătitoare, școlarii mici află despre aspecte importante și esențiale ale propriei credințe religioase, precum și modul în care aceasta îl poate ajuta în luarea unor decizii față de lumea înconjurătoare, din imediata lor apropiere, față de semenii și față de propria persoană și aduce un sprijin deosebit la formarea propriei identități a elevilor și a unei personalități armonioase.

⁸ M. Opreș, *Religie, morală, educație. Perspective teologice și pedagogice*, București, Editura Basilica, 2011, p. 108.

⁹ M. Opreș, *Religia la clasa pregătitoare și clasa I - ghid pentru profesori*, București, Editura Basilica, 2013, p. 7.

Methodological Aspects Regarding Religious Education for the Young School, Astra Salvensis,
V(2017), nr. 9, p. 65-71